
Mina Đorđević

Rezervisano: mladi o ambijentima koncerata klasične muzike

Podaci o kulturnim navikama populacije u Srbiji ukazuju na to da relativno mali broj ljudi voli ili posećuje koncerte klasične muzike – istraživanja govore da preko dve trećine ispitivanih osoba nikada nije posetilo ovakve koncerte, a tek četvrtina se izjašnjava da voli klasičnu muziku. Klasična muzika je tradicionalno bila dostupna samo jednom sloju stanovništva, a koncertne dvorane kakve poznajemo danas, grade se tek početkom 19. veka. Poslednjih godina se u Srbiji javlja trend održavanja koncerata klasične muzike u drugačijim, otvorenim ambijentima i to sa medijskom prapraćenošću. Cilj istraživanja je bio da saznamo kako mladi u Srbiji vide koncerte klasične muzike u dvoranama, kome misle da su namenjeni i da li se ova mišljenja razlikuju kada govorimo o koncertima u otvorenim ambijentima. Podatke smo prikupljali kroz dve fokus-grupe, koje su se sastojale od mladih ljudi (od 15 do 18 godina) oba pola, sa i bez muzičkog obrazovanja. U obradi materijala koji je prethodno bio transkribovan korišćenja je tematska analiza: izdvajale smo aspekte koji su važni i interpretirale ih u skladu sa postojećom literaturom u ovom polju. Ranija istraživanja fokus su stavljala na motivisanost posetilaca, dok smo mi u našem istraživanju uočile sledeće teme: osećaj „neadekvatnosti”, daleka ili arbitrarna pravila, kao i dostupnost koncerata. Naši ispitanici kao primarnu osobinu koncerata klasične muzike navodili su koncertne dvorane i atmosferu koju su opisivali kao njima daleku i „uštogljenju” i „formalnu”. Posetioce zamišljaju kao „stare i fensi ljude u odelima” koji su, naspram toga kako naši učesnici vide sebe „kulturniji” i koji poseduju „veličnu”, „status” i „obrazovanje”. Atmosfera na koncertima na otvorenom karakterisana je kao „opuštenija” i „energičnija”, a „opterećujuća” i „obavezujuća” pravila brisala su se menjanjem ambijenta i izlaženjem iz institucionalizovanih okvira. Iako se uočava pozitivan stav prema koncertima na otvorenom, mladi smatraju da je tradicionalnim koncertima ipak svojstven „viši nivo” obrazovanja posetilaca kao i kvaliteta muzike.

Mina Đorđević
(2001), Beograd,
učenica 4. razreda
Devete gimnazije „M.
P. Alas” u Beogradu

MENTORKE:

Milica Skočajić, MA,
Filozofski fakultet
Univerziteta u
Beogradu

Sara Petrović, BA,
Filozofski fakultet
Univerziteta u
Beogradu

Uvod

Klasična ili „ozbiljna” muzika je kroz istoriju upoređivana sa zabavnom i narodnom muzikom, a obrazovani muzičari su kao ključnu distinkciju između ovih žanrova navodili sadržaj i originalnost. U javnosti su opstale predstave o razlici žanrova – zabavna muzika je imala sadržaj koji je jednostavniji, i čija je mogućnost reprodukcije veća zbog sveobuhvatne potražnje ljudi i jasnoće sadržaja, dok se smatralo da su klasična muzika i njen sadržaj namenjeni onima koji je razumeju, odnosno društvenim grupama za koje je rezervisana (Ilić 1987: 79-83). Ovakav stav se održao i do danas: obrazovani muzičari na zabavnu muziku često gledaju kao na „manje kvalitetnu” i „naivnu”, a klasična muzika je velikom broju ljudi kojima ona nije svakodnevno dostupna nešto „ozbiljno” i „uštogljeno”.

Podaci o kulturnim navikama populacije u Srbiji ukazuju na to da relativno mali broj ljudi voli ili posećuje koncerte klasične muzike. Kulturne navike građana Srbije – posećivanje predstava, pozorišta, baleta i koncerata – ispitivane su u istraživanju Zavoda za istraživanje kulturnog razvitaka 2015. godine, čiji su podaci i doveli do ideje za naše istraživanje. Prema ovim podacima, 5.4% ispitanika je bilo bar jednom na baletskoj predstavi ili operi. Razlozi za ovoliko nizak postotak bili su što oko trećina ispitanika (30%) nije imala vremena, a nešto više od petine (22%) ispitanika nije bilo zainteresovano za ovakve događaje. Takođe, jedna petina (22%) ispitanika kao razlog navodi nepostojanje ovakvih događaja u njihovoj sredini, a ostatak visoku cenu ulaznica (17%). Što se klasične muzike tiče, podaci ukazuju da 70.5% građana nije ni jednom otišlo na koncert klasične muzike. Usled prinude, koncert klasične muzike posetilo je 4.8% ispitanika, pasivnu publiku čini nešto manje od petine ispitanika, i tek 6.8% ispitanika redovno ide na ovakvu vrstu događaja iz zadovoljstva i samostalno. U ovom istraživanju uočavamo i diskrepanciju između postotka ljudi koji se izjašnjavaju da vole klasičnu muziku i onih koji na kraju posete ovakav koncert. Tačnije, 24.4% ispitanika se izjašnjava da voli klasičnu muziku, a tek 6.8%, odnosno četiri puta manje njih je i voli i poseti (Opačić i Subašić 2016). Sagledavajući statistike o kulturnim navikama ljudi u Srbiji, želimo da razumemo koji je faktor presudan za jaz između indikatora koji pokazuje kako je mogućnost ljudi da posete koncert klasične muzike relativno visoka i s druge strane podatka da je mali postotak ljudi koji vole klasičnu muziku i posećuje koncerte klasične muzike. Konkretno, u ovom istraživanju nas zanima šta mladi misle da privlači ljude koncertima klasične muzike, ili šta je to što ih odbija.

Mesto klasične muzike u društvu

Koncertima klasične muzike je do 19. veka imala pristup samo aristokratija i plemstvo u čijim su se domovima i održavali, a muzičari koji su komponovali muziku za ovakva događanja najčešće su i sami bili sponzorirani od strane ovih mecena. U istoriji, pak, prvi zabeleženi koncerti koji su se naplaćivali održani su 1664. godine u Londonu u kući Džona Benistera, a

vremenom su se počeli održavati i u lokalnim tavernama. Koncept koncerata klasične muzike koji imaju karakteristike slične onima kojima možemo prisustvovati danas, u ustanovama, stvara se početkom 19. veka (Randel 1986).

Rasprave o nazivu ove vrste muzike su takođe relevantne za razumevanje razvoja i dostupnosti različitih žanrova muzike kroz istoriju. Kako Džonson (2002) navodi, time što se muzika naziva klasična, pretpostavljala se da se odupire bilo kakvoj kritici vremena ili mesta. Stav muzikologa prema ovom pojmu jeste da je muzika koju nazivamo klasičnom, ona koja je stvarana za vreme umetničkog pravca klasicizma (kraj osamnaestog i početak devetnaestog veka), a čiji su najpoznatiji predstavnici bili Hajdn, Betoven i Mocart. Suprotno ovome, šira javnost smatra klasičnom muzikom onu koja je nastajala od šesnaestog veka, odnosno perioda renesanse, pa sve do danas, čiji su autori bili obrazovani kompozitori, i koja se izvodila u koncertnim dvoranama ili operskim kućama (Johnson 2002). Koncerti su kroz istoriju bili pretežno komercijalnog karaktera, a održavani su u svrhu dobijanja profita. Isto tako su i kompozitori i umetnici radili i stvarali radi ekonomskog opstanka. Međutim, u većini slučajeva srednji stalež nije bio onaj koji ih organizuje, već aristokratija (Petrov 2010). Danas možemo da ustanovimo da su u devetnaestom i dvadesetom veku koncerti za posledicu imali formiranje ukusa publike koji se naknadno okarakterisao kao istančan i visok, a koji je vremenom postalo i oličenje ljubitelja „ozbiljne”, „klasične” ili „umetničke” muzike. Na koncertima klasične muzike stvorio se specifični način ponašanja, ali se i javlja kultivisanje određenog načina držanja i odnošenja prema ovim koncertima (Petrov 2010). Neka od ovih viđenja uočena su i kod naših učesnika, što će biti vidljivo u rezultatima.

Ono što je bila svakako najbitnija prekretnica u kulturi održavanja i odlaženja na koncerte klasične muzike jeste osnivanje filharmonijskih društava i orkestara, i građenje koncertnih dvorana. Jedna od prvih većih koncertnih dvorana izgrađena je 1781. godine u Lajpcigu pod nazivom *Gewandhaus*, a zatim su za njom otvarane dvorane u velikim gradovima i prestonicama kulture Evrope i SAD. Ipak, karte za ovakva dešavanja su i dalje bile izuzetno skupe, pa su samo pripadnici najviših ekonomskih slojeva bili u mogućnosti da ih posećuju. U Srbiji je 19. vek bio period u kome su počele da se razvijaju kulturne institucije (Hadžibulić 2012), pa je tako prvo muzičko društvo osnovano 1853. godine pod nazivom *Beogradsko pevačko društvo*, na čiju je inicijativu 1899. godine došlo do osnivanja *Srpske muzičke škole*, najstarije muzičko-pedagoške institucije koja danas nosi naziv Mokranjac. U Beogradu u 19. veku osnovano je i *Narodno pozorište u Beogradu* (1868), a u 20. veku osnivaju se *Beogradska filharmonija* (1923), *Muzička akademija* (1937), *Narodni orkestar Radio Beograda* (1935) i *Simfonijski orkestar Radio Beograda* (1937). Koncertna dvorana za izvođenje prvenstveno klasične muzike, ali i džez, etno i drugih žanrova u Beogradu osnovana je 1932. godine u zadužbini Ilije M. Kolarca, i danas je mesto održavanja velikog broja koncerata.

U 19. i 20. veku koncerti klasične muzike su na svetskom nivou počeli da se održavaju i van koncertnih dvorana (Robinson 2013). Ove koncerte klasične muzike nazvaćemo *koncertima klasične muzike u novim ambi-*

jentima, a definisaćemo ih kao koncerte klasične muzike koji se održavaju u prostorima koji nisu tradicionalne ustanove kulture ili dvorane kao što su na primer Kolarčeva zadužbina, Beogradska filharmonija, Sava Centar, dvorana Studentskog kulturnog centra i drugi. Pored filmova i reklamnih sadržaja u kojima su kompozicije klasične muzike počele da se pojavljuju, filharmonije i orkestri svoje koncerte čine dostupnijim većem broju ljudi izvođeci koncerte u parkovima, a primer su poznati koncerti Bečke filharmonije u parkovima dvorca Šenbrun. U Srbiji se ovaj trend počeo dešavati oko 2013. godine. Naime, jedan od prvih ovakvih koncerata održao se u muzičkom paviljonu na Kalemegdanu, pod nazivom *Muzika klasika light* (eng. *light* – lak), koji upućuje da je sadržaj i koncept bio prilagođen, ili „lakši” za slušanje. Jedan od najvećih koncerata ovakvog tipa kod nas održala je Beogradska filharmonija na Ušću, koji je posetilo oko 30 000 ljudi, i čiji je program mogla da odredi publika putem internet glasanja, dok je naredne godine na programu bilo delo Riharda Štrausa „Tako je govorio Zaratustra” praćeno snimcima iz kosmosa, a koje je jedno od najprepoznatljivijih kompozicija klasične muzike zahvaljujući filmu „2001: Odiseja u svemiru” (Spektakularni koncert Beogradske filharmonije 2018). Ovakve manifestacije priređivao je i Simfonijski orkestar RTS-a na stadionu Tašmajdan, gde su izvođene najprepoznatljivije kompozicije raznih zemalja sveta i poznato delo Karla Orfa „Karmina Burana” (Noć muzike: „Karmina Burana” na stadionu Tašmajdan 2018).

Odnos mladih prema muzici

Slušanje muzike za mlade znači i socijalno i medijsko interagovanje i aktivnost koja se često izvodi uz neke druge aktivnosti. Dosta novca i vremena mladi troše na muziku i posetu koncertima (Miranda 2013). Koliko je muzika bitna, govore podaci ovih istraživanja da se kroz nju formiraju i rodne uloge, dešava se poistovećivanje sa prijateljima, ali i većim grupama kao što je čitava generacija, emancipacija zrele osobe i njen prihološki razvoj. Mladi kroz popularnu muziku ispoljavaju svoje viđenje sebe, provode vreme sami sa sobom ili slušaju muziku sa prijateljima, smanjuju osećaj usamljenosti, ili se uklapaju u društvo u kojem se nalaze i bivaju zanimljivi. Što se tiče klasične muzike, njeno slušanje mladi vide samo kao zadovoljavanje očekivanja roditelja ili profesora (North *et al.* 2000). Muziku mladi ljudi koriste da se razlikuju od onih koji imaju moć i da izraze prezir prema načinima života koji se smatraju pristojnim (Bleich *et al.* 1991).

Mladi ljudi danas su na drugačiji način imali priliku da se upoznaju sa klasičnom muzikom nego njihovi roditelji i oni koji su pripadali generacijama starijim od njihove. Naime, 48% mladih u SAD-u se sa klasičnom muzikom upoznalo tako što su njima poznate pop pesme čuli u aranžmanu izvođenom uz simfonijski orkestar, a 74% njih je dela klasične muzike koja znaju čulo u filmovima ili popularnim medijima. Koncerti klasične muzike često su okarakterisani kao uštogljeni, uspavljujući i za „sedokosu” publiku (Can Classical Music make a comeback? 2019).

U poslednje vreme, za malu posećenost koncerata klasične muzike nije muzika ta koja predstavlja ključni uzrok, već je to mesto i atmosfera u kojima se ona izvodi. Mlade ljude ne odbijaju kompozitori kao što su Beethoven ili Stravinski i njihova muzika, već koncertne dvorane koje su za njih strane. Klasična muzika u otvorenim ambijentima privlači ljude koji u koncertnim dvoranama imaju osećaj neadekvatnosti, i koji nisu upoznati sa pravilima ponašanja na koncertima u dvoranama (Neher 2010).

Ranija istraživanja koja su se bavila mladima i njihovim odnosom prema muzici skretala su pažnju na značaj muzičkih preferencija i formiranja stavova vezanih za muzičke žanrove. Mladima muzika ima funkciju „etikete” ili „bedža”. Oni saznanje o muzičkom ukusu osobe koju upoznaju interpretiraju i kao bitnu i od velikog uticaja na formiranje vrednosti i stavova te osobe. U istraživanjima je, na primer, primećeno da mladi imaju afinitet prema osobama koje imaju sličan muzički ukus kao oni, pa time, prema njima, i slične vrednosti. Saznanjem o muzičkom ukusu osobe i poseti određenih koncerata, mladi često dobijaju informacije o karakteristikama te osobe, i time biraju intenzitet daljih interakcija sa njom (North i Hargreaves 1999).

Uz date aspekte, u našem istraživanju takođe smo želeli protumačiti i dodatno opisati motivisanost i mogućnost za participaciju u kulturnim sadržajima, elemente koji predstavljaju značajan deo modela potrošačkog ponašanja kojim se tumače podaci prethodnog istraživanja kulturnih potreba i navika građana Srbije (Opačić i Subašić 2016). Motivisanost se može definisati kao želja za učešćem u određenom sadržaju i aktivnostima (*ibid.*). Ono što je u navedenom istraživanju bilo opisano kroz aspekt motivisanosti, mi smo u našem istraživanju opisali kroz mišljenje mladih o razlozima (ne)odlaska na koncerte klasične muzike. Istraživanje o kulturnim potrebama i navikama pokazuje da u svega 2.4% slučajeva ljudi u Srbiji vole slobodno vreme da provode u ustanovama kulture. Mogućnost karakteriše rasprostranjenost i dostupnost kulturnih događaja. UNESCO indikator uticaja kulture na razvoj (CDIS – Culture for Development Indicators Suite, UNESCO) je metodologija koja meri rasprostranjenost mreže kulturnih ustanova koje su dostupne u odnosu na broj građana. Ovaj indikator pokazuje da u Srbiji postoji visoka vrednost rasprostranjenosti i dostupnosti kulturnih sadržaja od 0.75 (na skali od 0 do 1, gde se brojem 1 prikazuju idealni uslovi, i gde je infrastruktura ravnomerno raspoređena). Iako ovaj indikator opisuje da se ljudima, pa tako i mladima, daje prilika da posete koncerte klasične muzike odnosno kulturna dešavanja, u našem istraživanju smo želeli da saznamo kako oni ovo objašnjavaju i razumeju i ispitamo čestu sliku koja postoji u javnosti o nezainteresovanosti mladih za kulturne događaje. Na osnovu ovih podataka, u našem istraživanju dodatno smo opisivali stavove mladih o uzrocima ovakvih statistika.

Istraživačka pitanja

Osnovno istraživačko pitanje koje postavljamo je kako mladi vide razliku između posete koncertima klasične muzike u tradicionalnim koncertnim dvoranama i novim ambijentima, stavljajući u fokus način sedenja,

broj posetilaca, cenu karata i način ponašanja. Cilj nam je bio da sagledamo i razumemo kako mladi u Srbiji vide koncerte klasične muzike, i šta imaju da kažu o premeštanju koncerata klasične muzike u nove ambijente. S jedne strane su ispitanici koji su posećivali i koncerte klasične muzike u tradicionalnim dvoranama, a s druge oni koji su se sa njima susretali samo u novijim ambijentima. U istraživanje su uključeni i ispitanici koji su imali priliku da posete i jednu i drugu vrstu koncerata. Naše istraživanje je bilo eksplorativnog karaktera, s obzirom na to da do sada u Srbiji nisu postojala istraživanja o odnosu mladih prema izvođenju koncerata klasične muzike u netradicionalnim ambijentima. Organizovanjem fokus-grupe i postavljanjem otvorenih pitanja nastojali smo da saznamo šta za mlade znači izvođenje koncerata klasične muzike u različitim ambijentima i kakvi su bili njihovi doživljaji vezani za koncerte u dvoranama, a kakvi za koncerte na otvorenom. Želeli smo da saznamo koji su po njihovom mišljenju faktori koji uzrokuju nisku posećenost koncerata klasične muzike. Saznanja o temama koje mladi smatraju važnima produbiće se kroz diskusiju učesnika sa različitim iskustvima posete koncerata klasične muzike.

Metod

Prikupljanje i analiza podataka

Fokus-grupni intervju je kvalitativna istraživačka tehnika koja podrazumeva seriju moderisanih grupnih diskusija između pojedinaca sličnih po nekim karakteristikama ili iskustvima. U razgovorima se obrađuju teme relevantne za razumevanje istraživačkog problema. Mladima smo kroz fokus grupu i sa pitanjima otvorenog tipa dali mogućnost da izraze svoje mišljenje o predmetu istraživanja i onome što oni smatraju da je bitno i o čemu treba razgovarati (Đurić 2007: 20).

Fokus grupa u ovakvom istraživanju je korisna zato što ispitanici uz suptilno navođenje istraživača odgovaraju na pitanja, ali i iznose svoj stav o kome drugi ispitanici mogu da razgovaraju. Pri diskusiji se učesnicima omogućava slaganje ili neslaganje sa mišljenjima drugih učesnika. Fokus grupa verodostojno prikazuje interakciju između pojedinaca (u ovom istraživanju adolescenata) različitih osobina i obrazovanja, čime se predstavlja i simulira njihovo identifikovanje ili neidentifikovanje sa grupom. Baš kao i naziv, fokus grupa u centar svoje tematike stavlja ciljanu grupu ljudi određenih godina i njihova razmišljanja.

Ispitanici. U našem istraživanju obavili smo dve fokus grupe. Prva grupa sastojala se od petoro ispitanika, dok je u drugoj učestvovalo njih četvoro. Ispitanici su imali između 15 i 18 godina. U fokus grupama su učestvovali mladi oba pola. Ispitanici su bili učenici srednjih škola iz Beograda i to gimnazija, stručnih škola i umetničkih muzičkih i baletskih škola. Jedan deo ispitanika bili su oni koji su odlazili prevashodno na koncerte klasične muzike u koncertnim dvoranama i čije se muzičko obrazovanje odnosi na klasičnu muziku. Drugi deo ispitanika sastojao se od ispitanika kojima klasična muzika nije bliska, i koji nisu posećivali tradicionalne ustanove

kulture u kojima se ona izvodi, već je posećivala koncerte ovakvog žanra muzike u novim ambijentima. Ostatak ispitanika bili su oni koji su imali priliku da posete i jedne i druge koncerte. Metod pronalaska ispitanika bilo je oglašavanje na društvenim mrežama, kao i preporuka od strane poznanika.

Ukupno, u obe fokus grupe, razgovarali smo sa tri mladića i šest devojaka. Pronalaženje ispitanika je bio izazov s obzirom da je bilo teško pronaći osobe koje su posetile bilo koji koncert klasične muzike i da odgovaraju traženim kriterijumima, a da su pri tome i u mogućnosti da učestvuju u istraživanju. U prvoj fokus grupi troje ispitanika nije imalo muzičko obrazovanje, dok dvoje jeste. Napomenula bih da je bilo manje momaka sa muzičkim obrazovanjem. U drugoj fokus grupi dve ispitanice nisu bile muzički obrazovane, dok mladić i devojka koji su takođe učestvovali jesu pohađali muzičke škole.

Postupak ispitivanja. Pravila tokom fokus grupe bila su ustanovljena pre razgovora. Ona su nalagala međusobnu toleranciju, davanje reči i slušanje osobe koja govori, pristojno ponašanje, ali i što veću uključenost u razgovoru. Razgovor je započeo obaveštenjem moderatora da se razgovor snima i napomeni da učesnik u svakom trenutku ima pravo da odustane od učestvovanja u istraživanju. Razgovori su se odvijali u prostorijama Filozofskog fakulteta u Beogradu. Prosečno vreme trajanja fokus grupe bilo je oko 50 minuta. Fokus grupe smo nastavili sprovodeći ranije osmišljena otvorena pitanja (agenda dostupna u prilogu) i podstičući mlade da razgovaraju o koncertima klasične muzike u koncertnim dvoranama i novijim ambijentima, publici na njima, načinu sedenja i ostalim asocijacijama koje su mladi imali na ovu temu.

Tehnike analize podataka. Audio snimke obe fokus grupe smo transkribovali. Transkripte smo zatim obradili tehnikom tematske analize. Analizu smo započeli izdvajanjem citata učesnika koji su bili bitni za naše istraživačko pitanje uz obraćanje pažnje i na teme koje su se pojavljivale kod većeg broja učesnika. Pri analizi ne obraćamo pažnju samo na stavove koji su bili zajednički svima, već i na one koji su se drastično razlikovali od većine. Podteme koje smo uočili smo zatim grupisali u veće celine, odnosno teme. Tematska analiza u ovom istraživanju je izabrana zato što kao tehnika nudi mogućnost ilustrativnog opisivanja određene društvene pojave. Ona takođe nudi istraživaču određenu slobodu da tumači izjave ispitanika koje su se javile u procesu prikupljanja podataka, a koje su zanimljive za pojašnjenje istraživačkog pitanja. Tumačenje tema se radi uz pozivanje na saznanja ranijih istraživanja kao i teorijsku literaturu (Vilig 2013).

Refleksija

Obe fokus grupe sprovedene su se bez problema. Komunikacija između ispitanika je bila korektna, pozitivna i po svim pravilima koja su ranije bila utvrđena. Ispitanici su bili otvoreni za razgovor, međusobno su se nadovezivali na izjave drugih, bili su otvoreni da podele svoja lična iskustva i doživljaje vezane za temu, a i za ono što su lično smatrali rele-

vantnim za nju. Kroz fokus grupe smo primetili da su ispitanici koji pohađaju umetničke škole i imaju muzičko obrazovanje međusobno ostvarivali interakciju koja je po nekada isključivala ostatak fokus grupe. Ispitanike koji nisu imali muzičko obrazovanje smo aktivnije podsticale da predstave svoje mišljenje, što nije ni najmanje uticalo na tok i rezultate fokus grupe.

Rezultati

Ispitanici su iznosili svoje stavove i iskustva i iskazivali slaganje i neslaganje sa drugim učesnicima fokus grupe. U fokus-grupnom intervjuu smo imali priliku da zapazimo interakciju i međusobno razumevanje ispitanika, čak i kada su imali različite asocijacije i iskustva. Ispitanici su bili u mogućnosti da iznesu lična iskustva koja su bila poznata, ali i strana ostalim ispitanicima, što je podsticalo diskusiju i dalju argumentaciju mišljenja. U nastavku rada prenosimo rezultate koje smo dobili ovim istraživanjem.

Kao elemente i osnovne karakteristike koncerata klasične muzike ispitanici su navodili koncertne dvorane kao mesto održavanja koncerata klasične muzike, zatim strukturu publike, način ponašanja na koncertima klasične muzike i karakteristike slušalaca, dress code pri posećivanju ovakvih koncerata, program koncerata i pravila ponašanja koja postoje na njima. Pri spomenu koncerata klasične muzike na otvorenom ispitanici su upoređivali i atmosferu i pravila u odnosu na koncerte klasične muzike u koncertnim dvoranama, tako da su se u odnosu na to i karakteristike koncerata klasične muzike menjale.

Teme koje smo zapazili obradom narativa naših ispitanika tematskom analizom bile su osećaj neadekvatnosti, struktura i status publike, pravila ponašanja, dostupnost, cena, dostupnost informacija i edukativni karakter i socijalno okruženje.

Osećaj neadekvatnosti

Publika koncerata klasične muzike je kod naših ispitanika izazivala određeni osećaj neadekvatnosti. Poseta koncertima klasične muzike za naše ispitanike predstavljala je jedan ekskluzivan doživljaj i zahtevala je prethodnu pripremu – kupovinu karata, pripremanje onoga što će se obući, okupljanje društva stvaralo je osećaj tereta.

- *Ako se oko mene nalaze ljudi koji su mnogo više upućeni u sve to. Možda će se naljutiti. Možda njima to mnogo više znači nego meni koji sam došao... čisto onako da bi se reklo da sam došao.*
- *Ja se ne bavim klasičnom muzikom, ne znam šta znači kad mi neko kaže pevaj više, pevaj niže, šta ću ja tamo.*

I pored osećaja neadekvatnosti, ispitanica je imala želju da iskusi koncerte klasične muzike tako da je motiv njenog odlaska bio i da iskusi one koncerte kakve je zamišljala i da dođe u kontakt sa ljudima koji su na njima bili stalna publika.

- *Uvek me je zanimalo šta ima tamo i kako su to ljudi u koncertnim dvoranama mnogo kulturniji. Kada sam dobila priliku, odlučila sam da odem i sve to vidim sama.*

Iako je većina ispitanika koji imaju muzičko obrazovanje opisivala posetu koncertu klasične muzike kao podrazumevanu i iskazivala osećaj sigurnosti kada posećuje koncert klasične muzike baš zbog znanja koje imaju, ipak je jedan od ispitanika i iskazao osećaj neadekvatnosti. On je naime naveo primer u kome je zbog neposećivanja osećao stid. Iako je pohađao muzičku školu, on ipak nije imao priliku da poseti koncert klasične muzike u dvorani, a jedan od faktora bila je cena.

- *Kada sam otišao u srednju bio me je nekako blam sto nisam nikada bio, pa sam eto otišao.*

Struktura i status publike

Odabrana publika koncerata klasične muzike u tradicionalnim dvoranama po viđenju naših ispitanika bila je kompetentnija i sa više iskustva. Prema ispitanicima, ta „kulturnija publika” jeste ona sa više iskustva i obrazovanja, čak je okarakterisana kao i aristokratska, onakva kakva je posećivala koncerte klasične muzike u njihovim začecima, odnosno ona koja je bila višeg ekonomskog i društvenog staleža. Pripadnici ove publike imaju određeni status koji ih kvalifikuje za posećivanje koncerata klasične muzike. Ono kako su naši ispitanici videli publiku koncerata klasične muzike jeste kao već utvrđenu, sa uspostavljenim navikama, znanjima i sa karakteristikama koje moji učesnici misle da nemaju. Okarakterisali su publiku kao i stariju i obrazovaniju, pa čak i kulturniju. Naročit fokus bio je na elegantnom načinu oblačenja.

- *Pa nekako uvek kad čujem da je osoba otišla na koncert klasične muzike odmah mi je nekako asocijacija da je mnogo onako **aristokratska** i onako ima neku **veličinu** i neko **obrazovanje**.*
- *Meni prvo padne na pamet kad mi neko pomene klasičnu muziku – stari ljudi u odelima.*
- *Ti ljudi koji su upućeni u muziku i koji su da kažem stari kadar.*

Ispitanici su fizički izgled, odnosno oblačenje publike na koncertima klasične muzike, percipirali kao ranije utvrđeno pravilima i striktno. Za razliku od toga, poseta koncerta klasične muzike na otvorenom nije zahtevala pridržavanje ovakvim pravilima i napor za razmišljanje o istim. Naši ispitanici su zapazili i istakli razliku između izgleda koji je uočljiv na koncertima u dvoranama i onog na otvorenom. Možemo pretpostaviti kako je „vizuelni identitet” publike za naše ispitanike veoma važan budući da se oni nalaze u srednjoj školi i da se inače često izražavaju putem izgleda – garderobom, frizurom, ukrasima itd.

- *Napolju je „dresscode” prilično nepostojeći. Kao kako ste izašli iz kuće tako slobodno dođite.*

Kada smo podstakli učesnike da prokomentarišu izgled posetilaca koncertnih dvorana, rekli su nam sledeće:

- *Elegancija.*
- *Formalno, više formalno.*

Ispitanici su kao karakteristike po kojima su se posetioci koncerata klasične muzike na otvorenom razlikovali od posetilaca u koncertnim dvoranama navodili starost, način oblačenja, obrazovanje i društveni status. Publika na koncertima klasične muzike na otvorenom je mlađa, a osoba koncert može posetiti u odeći koja, prema našim ispitanicima, ne bi bila prikladna za koncert u tradicionalnoj dvorani.

- *Struktura publike je svakako drugačija. Napolju je bilo mnogo više mlađih ljudi i razlikovali su se i po izgledu i godištu od onih posetilaca u koncertnim dvoranama...*
- *U dvoranama su jako fensi ljudi koji sede i ovako gledaju i zamišljaju nešto.*

Ispitanica u poslednjoj izjavi predstavlja distancu između nje, kojoj poseta koncertima klasične muzike nije česta, i publike, koja je stalna i odabrana. Primećuje se i doza ruganja i averzije prema ovakvom načinu ponašanja, koji je viši i elitniji od svakodnevnog načina života koji je ispitanici dostupan.

Moramo napomenuti da su ispitanici koji su pohađali muzičke škole, i kojima je muzika izbor zanimanja, često napominjali bitnost obrazovanja pri poseti koncerta klasične muzike. Oni su u nekim slučajevima isticali veću kompetenciju ljudi sa muzičkim obrazovanjem, pogotovo razumevanje klasične muzike koje smatraju da muzički obrazovani ljudi poseduju.

- *Po mom misljenju su koncerti namenjeni jako uskom krugu ljudi. Mislim da postoji neka ozbiljnost koja se očekuje od svih koji dođu. Za to je potrebno i obrazovanje, jer **ne mogu svi ljudi da razmišljaju na isti način kao ljudi koji su obrazovani.***
- *Mislim da osoba koja ne bi razmatrala odlazak na koncerte na otvorenom je neko ko je učeni muzičar, ko ima mnogo više znanja o svim tim stvarima i koga ne fascinira spektakl, nego **ume da čuje mnogo dublje od toga.***

Pravila ponašanja

Naši ispitanici su kao jedan od razloga zašto veliki broj ljudi ne posećuje koncerte klasične muzike u koncertnim dvoranama navodili obavezujuće pridržavanje pravila, „dress code” koji zahteva određena finansijska sredstva ili samo nepoznavanje tih pravila.

Pridržavanje pravilima naši ispitanici nisu vezivali samo za način oblačenja, već i za druge osobine koncerata klasične muzike u dvorani. Poštovanje tišine i mira u koncertnoj dvorani kod naših ispitanika bilo je jedno od pravila koje je otežavalo prisustvo ovakvim koncertima. Prednost koncerata na otvorenom prema njima jeste i ta što pristustvo tokom celog koncerta nije obavezujuće, za razliku od koncerata u dvoranama, gde

naknadno ili ranije izlaženje nije prikladno. Striktnost tišine smanjuje se kod koncerata klasične muzike na otvorenom, gde se razgovor dozvoljava, kretanje omogućava i gde slušaoci biraju usmerenost svoje pažnje koja je narušena. Stiče se utisak da pažnja mladih na koncertima u dvorani nije usmerena ka muzici i umetnosti, već ka pravilima koja se moraju poštovati. Kako mladi opisuju, kršenjem pravila doživljaj se remeti, a i njima samima dođe da se okrenu da vide ko je to uradio zato što smeta. Brisanjem ili barem slabljenjem pravila na koncertima klasične muzike na otvorenom atmosfera se menja. Iz atmosfere koju naši ispitanici karakterišu kao uštogljenju, utegnuto i striktnu prelazi u opušteniju i manje obavezujuću.

- *Svi onako stoje mirno. Ako neko mrdne, čuje se.*
- *Svi hoće da, sve hoće da budu mirni da ne bi smetali drugima, drugi ljudima.*
- *Pogotovo ako se oko mene nalaze ljudi koji su mnogo više upućeni u sve to. Možda će se naljutiti. Možda njima to mnogo više znači nego meni koji sam došao... čisto onako da bi se reklo da sam došao.*

Ova pravila koja ograničavaju posetioce koncerata klasične muzike, koja nisu samo ograničavajuća kada se oni na njima nađu, nego su često i sam uzrok neodlaska na te koncerte, nešto su što se podrazumeva. Nepisana su i opšta, postoje i za koncerte klasične muzike na otvorenom, ali ono što je posledica njihovog nepridržavanja ispitanicima se čini kobnijim u koncertnim dvoranama, imajući u vidu i osećaj neadekvatnosti njih samih i suprotno tome iskustvo stalne i već određene publike.

- *Da, ja verujem da je možda to jedan od razloga što manje ljudi idu tamo zato što nekako imaš sva ta pravila koja moraš da poštuješ.*
- *Pravila generalno ograničavaju. Na primer pravilo da ne smem da se pomeram jer će mi se možda čuti još stolica...*
- *Ja mislim da su to više neka nepisana pravila. Da je to jednostavno kultura...*

Dostupnost

Poseta koncertima klasične muzike prema našim ispitanicima zavisi i od dostupnosti koncerata klasične muzike. Dostupnosti bismo mogli razdvojiti na dva aspekta, a to su cena karata koncerata klasične muzike u koncertnim dvoranama i informisanost o koncertima klasične muzike u koncertnim dvoranama. Naši ispitanici vide koncerte kao jedan vid društvenog okupljanja, na kome su im i ljudi sa kojima ih posećuju bitni. Zbog ovoga, poseta koncertima klasične muzike je dostupnija na otvorenom, kada je cena manja ili nepostojeća i kada društvo koje se okuplja ne zavisi od ponaosobnog ekonomskog statusa, već je koncert svima cenovno pristupačan. Ovo prema našim ispitanicima nije uvek moguće na koncertima klasične muzike u koncertnim dvoranama. Dostupnost informacija takođe je presudna, jer oni smatraju da nemaju često priliku da čuju o koncertima klasične muzike u dvoranama u medijskim sazdržajima, dok se to ponekada

desi kod koncerata klasične muzike u otvorenim ambijenima, koji se često predstavljaju kao spektakli. Posetu koncertu na Kolarcu imaće u vidu samo neko ko do njega dođe, ili neko ko je u napred nameravao da prisustvuje koncertu.

Cena

Kada smo učesnike u našem istraživanju upitali koji bi po njima bili razlozi za neodlazak na koncert klasične muzike u dvorani, pored osećaja neadekvatnosti i pravila, oni su navodili i cenu kao presudan faktor. Iako su ljudi sa muzičkim obrazovanjem prvobitno izražavali stav da ljudi ne posećuju koncerte u dvoranama zbog nedostatka vremena i obavezujućih pravila, na kraju su se složili sa stavom mladih koji nisu imali muzičko obrazovanje i kojima cena ulaznica jeste bila prva asocijacija za neodlazak. Naime, učesnici u istraživanju bez muzičkog obrazovanja su iskazali da je za odlazak potrebna priprema i ulaganje u karte kao i u odeću koja je potrebna da se obuče. Isticali su i ekonomski status osobe kao presudan. Ono zašto su koncerti na otvorenom možda njima i bili najbitniji je to što su posetioci iz svih ekonomskih klasa imali mogućnost da ih posete, što znači da bi odlazak u grupama i društvu bio omogućen svima. Pretpostavljamo da ljudi sa muzičkim obrazovanjem imaju i prijatelje i poznanike koji imaju slična interesovanja. S obzirom na to da je za instrumente potrebna određena količina novca, oni bi mogli biti višeg ekonomskog statusa i uz to imati veću mogućnost trošenja novca u ove svrhe.

- *Pristupačniji su, a često su jeftiniji, ako ne i besplatni (koncerti na otvorenom).*
- *Ipak je dosta skuplje otići u neku dvoranu.*
- *A ovako napolju, pošto je besplatno, možeš i da odeš i sa prijateljima. Da im pokažeš.*
- *Možda neko čak i nema novca da kupi kartu, pa može da dođe.*

Dostupnost informacija

Stav ispitanika bio je da se koncerti klasične muzike na otvorenom kao „spektakli” medijski više promovišu. Tradicionalne institucije, po njima, nemaju potrebu za medijskom reklamom koja će privući novu publiku, a svojom tradicijom one zadržavaju već postojeću.

- *Ja mislim da se koncerti na otvorenom medijski više ističu. Na Kolarcu kada je koncert, ili u nekoj dvorani, retko ćete čuti da je na reklami osim ako nije u pitanju baš neki poznati muzičar.*
- *Sve se vidi tu kada dođeš do Kolarca. Tek se tu vidi šta postoji od repertoara.*
- *Ljudi obično idu ciljano na koncert. „E večeras ću da odem na koncert klasične muzike – gde ću na Kolarac ili u Filharmoniju?”. A koncerti na otvorenom su nekako srećna slučajnost za koju sam čula da postoji.*

Edukativni karakter

U razgovoru sa ispitanicima pojavila se tema edukativnog karaktera koncerata klasične muzike na otvorenom. Ispitanici su primetili i istakli da se zajedno sa ambijentom u kojem se odvija koncert klasične muzike, menja i repertoar. Ova promena okarakterisana je kao pojednostavlјivanje i približavanje muzike ljudima koji nisu stalni posetioци i koji nemaju obrazovanje koje se u društvu očekuje za razumevanje klasične muzike. Kao najčešću promenu ispitanici su navodili uvođenje elemenata popularne kulture, filmske i zabavne muzike, koja bi pre bila namenjena narodu. Iako ovaj program karakterišu kao i ne tako ozbiljan, on ipak, prema njima, doprinosi edukaciji ljudi. Takođe, naši ispitanici smatraju da specijalni efekti, kao vatrometi i video projekcije uz samu muziku (npr. snimci NASA-e iz svemira, snimci Diznijevih crtanih filmova, vatrometi na Ušću...) pospešuju zainteresovanost ljudi za klasičnu muziku. Kao posledicu svega ovoga oni vide da će jedan deo posetilaca ovakvih koncerata u novim ambijentima nastaviti ili bar jednom pokušati da poseti koncert klasične muzike u dvorani. Zbog ambijenata koji su najčešće veći i ulaza koji je slobodan, mišljenje mladih je da će više ljudi koji inače ne bi imali priliku moći da se upozna sa klasičnom muzikom i tako će se i njen obim povećati u klasičnim koncertnim dvoranama.

- *Ali mislim da uvođenje nekih elemenata iz pop kulture, recimo kada se sviraju neke pesme, na primer iz „Diznija” ili neke rok pesme, pa njihove obrade, mislim da to privuče ljude zato što im je bliže, jer ne mogu svi ljudi da razmišljaju na isti način kao ljudi koji su obrazovani.*
- *Sadržaj muzike koji se izvodi na tim koncertima (na otvorenom) je drugačiji, nije to baš najozbiljnija muzika.*
- *I sviđa mi se što postoje koncerti na otvorenom iz razloga što nekako više ljudi dobije priliku da se upozna sa nečim sa čim se možda ne bi upoznao, s obzirom kakve ima možda i predrasude o koncertima u dvoranama.*
- *Više ljudi čuje, čuju neki ljudi koji možda nikada ne bi sami otišli na takav koncert...*
- *To je kao neki proces upoznavanja.*

Socijalno okruženje

U našem istraživanju učesnici jesu iskazali svoje razmišljanje da socijalno okruženje osobe utiče na odlazak osobe na koncert klasične muzike. Ovo su prvenstveno isticali učesnici čiji članovi porodice nemaju naviku da odlaze na ovakve koncert i koji ovakvu vrstu događaja smatraju za luksuz. Svakako možemo reći da se stavovi i ukus za muziku u ovom slučaju velikim delom formiraju u okvirima porodice. Ovo su zaključivali učesnici i sa i bez muzičkog obrazovanja.

- *Ja mislim da dolazi i od porodice, na primer moji roditelji ne slušaju klasičnu muziku i ja nisam imala nikada priliku u kući da čujem, eventualno ako neka od drugarica ide u muzičku.*
- *Slažem se da u tom okruženju muziku koju čujemo, nju najviše slušamo i ne idemo nešto mnogo dalje.*

Zaključak

U poslednje vreme možemo primetiti trend premeštanja koncerata klasične muzike iz koncertnih dvorana u nove ambijente kao što su parkovi. Ovim istraživanjem želeli smo da saznamo kako mladi vide ove dve vrste koncerata, kao i da li se nešto u njihovom doživljaju menja pri promeni samog ambijenta. Koncertne dvorane su se u našem istraživanju pokazale kao mesta očuvanja tradicije i normi. Kako Džonson (2020) navodi da se klasična muzika može okarakterisati kao ona koja se odupire kritici vremena, našim istraživanjem smo potvrdili da se i pravila u koncertnim dvoranama odupiru bilo kakvim promena. Mladi ljudi imaju mišljenje o koncertima klasične muzike koje predstavlja stereotipe vezane za sam njen naziv („ozbiljna” muzika).

Iz rezultata dobijenih ovim istraživanjem možemo zaključiti da se doživljaj koncerta klasične muzike menja s promenom ambijenta. Mladi ljudi u Srbiji imaju osećaj neadekvatnosti pri poseti koncerta klasične muzike – posetioce koncertnih dvorana vezuju za ekonomski viši stalež i za starije generacije. Prisustvo u koncertnim dvoranama u njima izaziva osećaj nepripadanja, kao i strah da će naići na osudu u slučaju kršenja određenih pravila. Stav naših učesnika je bio da je jedan od faktora odlaska ili neodlaska na koncerte klasične muzike u koncertnim dvoranama socijalno-ekonomski status. Kako su karte za koncerte klasične muzike na otvorenom uglavnom besplatne, tako su ovi koncerti svima dostupni, a naši ispitanici su se složili da je to jedan od bitnih faktora. Koncerti na otvorenom za sve njih predstavljaju približavanje klasične muzike većem broju ljudi, pogotovo kada se kompozicije iz popularne kulture ili filmska muzika izvode na ovaj način. Ispitanici bez muzičkog obrazovanja opisivali su pravila i način ponašanja u koncertnim dvoranama kao njima zastrašujuće i strane, a publiku kao „aristokratsku”, „kulturniju” i „uštogljenu”. Oni su osećali neadekvatnost naspram stalne publike u koncertnim dvoranama. Ipak, koncerte na otvorenom su smatrali za dobre jer se na njima baš ta pravila i karakteristike brišu i tako nestaje ta averzija prema samoj muzici. Oni su smatrali da navika da se ode u neku od ustanova kulture dolazi od roditelja, ali da premeštanje kulturnih događaja u otvorene ambijente daje ljudima koji inače ne bi otišli u ustanovu kulture mogućnost da na drugačiji način iskuse te sadržaje.

Ovim istraživanjem bismo želeli da doprinesemo promeni javnog diskursa o nezainteresovanosti mladih za kulturna događanja. Na osnovu rezultata našeg istraživanja, bilo bi dobro da se mladima koji su zainteresovani za kulturne sadržaje demistifikuju kulturne institucije i dešavanja

u njima. Ovo se može učiniti u saradnji sa školama, odnosno odeljenskim posetama ustanovama kulture. Uz različite tehnike, animacije i izvođenje popularnih kompozicija u maniru klasične muzike i to sve u koncertnoj dvorani, možemo promeniti predrasude koje mladi imaju vezano za koncertne dvorane i kulturu generalno. Takođe, preporučili bismo simbolične cene karata za učenike i studente, kako bi kulturni sadržaji bili dostupni svima, bez obzira na to kojoj klasi pripadaju. Mladi sa kojima smo razgovarali su takođe napomenuli da reklamiranje koncerata u ustanovama kulture njima nije vidljivo i transparentno, pa bi možda marketing kulture mogao i da poveća posećenost mladih ovakvim događajima. Na kraju, moramo se zapitati koja je korist od održavanja imidža kulture kao nečega što pripada aristokratiji i eliti i možemo li makar da počnemo sa brisanjem ovih stereotipnih istorijskih prideva i približavanjem kulture svima? Jer umetnost je ipak nešto što pripada svima i umesto na YouTube-u trebamo dati mladima priliku da muziku iskuse i dožive i uživo.

Literatura

- Bleich S., Zillmann D., Weaver J. 1991. Enjoyment and consumption of defiant rock music as a function of adolescent rebelliousness. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, **35** (3): 351.
- Can Classical Music make a comeback? 2019. Craigurquhart, Maj 7. <https://craigurquhart.com/will-classical-music-make-a-comeback/>
- Đurić S. 2007. *Fokus-grupni intervju*. Beograd: Službeni glasnik
- Hadžibulić S. 2012. Jedno sociološko istraživanje publike Opere Narodnog pozorišta u Beogradu. *Filozofija i društvo*, XXIII (3): 285.
- Ilić M. 1987. *Sociologija kulture i umetnosti* (VIII izdanje). Beograd: Naučna knjiga
- Johnson J. 2002. *Who Needs Classical Music?: Cultural Choice and Musical Value*. Oxford University Press
- Miranda D. 2013. The role of music in adolescent development: much more than the same old song. *International Journal of Adolescence and Youth*, **18** (1): 5.
- Neher E. 2010. Classical music and its venues. *The Hudson Review*, **63**: 123.
- Noć muzike: „Karmina Burana” na stadionu Tašmajdan. Danas, 31. avgust <https://www.danas.rs/scena/noc-muzike-karmina-burana-na-stadionu-tas-majdan/>
- North A. C., Hargreaves D. J., O’Neill S. A. 2000. The importance of music to adolescents. *British Journal of Educational Psychology*, **70**: 255.
- North A. C., Hargreaves D. J. 1999. *Music and Adolescent Identity*. *Music Education Research*, **1** (1): 75.
- Opačić B., Subašić B. 2016. *Kulturne navike i potrebe građana Srbije*. Beograd: Zavod za istraživanje kulturnog razvitka
- Petrov A. 2010. Koncert kao građanska institucija. *Sociologija*, **2**: 177.
- Randel M. 1986. *The Harvard Dictionary of Music*. Harvard University Press

Robinson S. M. 2013. Chamber music in alternative venues in the 21st century U.S.: Investigating the effect of new venues on concert culture, programming and the business of classical music. University of South Carolina: Theses and Dissertations.
<https://scholarcommons.sc.edu/etd/1655>

Spektakularni koncert Beogradske filharmonije. 2018. Politika, 24.jun.
<http://www.politika.rs/scc/clanak/406142/Spektakularni-koncert-Beogradske-filharmonije-pred-15-000-ljudi-na-Uscu>

Vilig K. 2013. *Kvalitativna istraživanja u psihologiji*. Beograd: Clio

Mina Đorđević

Reserved: Youth Perceptions of the Ambiance of Classical Music Concerts

Some research shows that almost two-thirds of the population in Serbia have never attended a classical music concert. Even though 24.4% of people say that they indeed like classical music, only 6.8% of them visit these concerts. The concept of the classical music concert that we know today was established during the 19th century when philharmonic societies were founded, and the first concert halls were built. Until then, classical music (also known as “serious music”) was only accessible to the aristocracy. Nowadays, we have a trend of classical music concerts taking place in open spaces and alternative venues. We wondered how youth perceive classical music concerts and what their associations are to them. The research aimed to find out how their viewpoints vary with the change of ambient. Our data was gathered through two focus-group interviews with young people (age 15 to 18) of both genders, with and without musical education. Later, through the thematic analysis, we were able to understand their opinions while paying attention to their experiences and the existing body of research. Earlier studies have focused on the possible audience’s motivation, but we noticed a feeling of inadequacy, strict and distant rules and the accessibility of such concerts as themes that stood out. Our respondents described the concert hall as a primary characteristic of these concerts, the atmosphere as “stuffy” and members of the audience as “old and fancy people in suits” who, contrary to how our respondents perceive themselves, were much more “noble” with certain “status” and “education”. Contrary to that, the atmosphere in the open spaces was “energetic” and “relaxed”, and the “burdensome” and “binding” rules were erased with the change of the environment. In the end, although the attitude towards open space concerts was positive, concerts in traditional concert halls were deemed to be reserved for a “higher level” in terms of both the audiences’ education and the quality of the concerts.

Prilog: agenda za fokus grupu

1. Kada kažem „koncerti klasične muzike” na šta prvo pomislite, koje reči koje ih opisuju vam padaju na pamet, koje su vam prve asocijacije?
2. Gde se održavaju koncerti klasične muzike?
3. Gde ste vi slušali koncerte klasične muzike? Opišite mi mesto ili okruženje u kome su se ti koncerti održavali.
4. Šta mislite, zašto ljudi idu na koncerte klasične muzike? Zašto vi idete na koncerte klasične muzike?
5. Šta biste vi rekli ko posećuje koncerte klasične muzike?
6. Kakvo je ponašanje ljudi na koncertima klasične muzike?
7. Poslednjih godina postoji trend održavanja koncerata klasične muzike manje tradicionalnim, novim ambijentima odnosno prostorima, kao što su parkovi, stadioni, odnosno sva mesta koja nisu tradicionalne koncertne dvorane. Kako vidite ovaj trend?
8. Kako vidite organizaciju i održavanje koncerata klasične muzike u ovakvim ambijentima?
9. Možete li opisati način na koji ljudi u publici slušaju koncerte ili se ponašaju na koncertima klasične muzike u koncertim dvoranama i onaj u novim ambijentima? Kakve razlike uočavate?
10. Kakav je način ponašanja na koncertima klasične muzike u novim ambijentima za razliku od onih u koncertim dvoranama?
11. Kako se odnosi pristupačnost koncerata klasične muzike u koncertim dvoranama i onih u drugim ambijentima? Kakva je ta publika na koncertima klasične muzike? Možete li je možda uporediti na ove dve vrste koncerata klasične muzike?
12. Zašto mislite da ljudi posećuju te koncerte? Zašto ste ih vi posećivali ili biste ih posetili?
13. Koncerti klasične muzike u novim ambijentima su besplatni, ali su takođe i koncerti klasične muzike u koncertnim dvoranama u određenom broju slučajeva. Kako se onda poseta razlikuje?
14. Kako mislite da bi se mogao poboljšati marketing ovakvih koncerata?
15. Da li poseta ovakvih koncerata može privući publiku da posete koncerte klasične muzike u tradicionalnim dvoranama?

